

Nyári Gábor
A Sándor-palotától a ravatalig
Teleki Pál második miniszterelnöksége, 1939 – 1941.
 Kairosz kiadó, Piliscsaba-Budapest, 2015

Nyári Gábor történész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktorandusza, A Sándor-palotától a ravatalig című könyvében kísérletet tesz Teleki Pál életének legmeghatározóbb fejezetének, második miniszterelnökségének bemutatására és a halálával kapcsolatos régebbi és a legújabb kutatási eredmények ismertetésére. Nyári nem könnyű feladatra vállalkozott, ugyanis Teleki második miniszterelnöksége* a magyar történelem egyik legvésztérhesebb időszakára esett, ebből fakadóan személyét, politikáját a mai napig viták övezik, így történést próbáló feladat objektíven tudósítani a korszak eseményeiről, kiváltképp a korszakot meghatározó miniszterelnök cselekedeteiről, motivációiról. A szerző nem titkolt célja, hogy a korábban, Teleki életével és halálával kapcsolatban megjelent művekkel ellentétben a miniszterelnök öngyilkosságát (vagy meggyilkolását) ne külön epizódként mutassa be, hanem egy folyamat végpontjaként, az események következményeként, ezen kívül részletesebben ismertesse Telekinek azt a kevésbé ismert tevékenységét, mellyel Magyarország függetlenségét próbálta megőrizni.

Az elegáns, keménykötésű könyv öt nagyobb fejezetre oszlik, melyek további alfejezetekre osztódnak, így az események jól követhetőek, a kötet könnyen áttekinthető. A mű színvonalát emeli, hogy a szerző rendkívül gazdag (107 oldalnyi) mellékletet is csatolt a könyvhöz, melyben az olvasó korabeli dokumentumok másolatait, Teleki Pál búcsúleveleit, fényképeket talál, melyek tovább színesítik az amúgy sem „száraz” törzsszöveget. A mű végén található életrajzi lexikon, mely ismerteti az események szereplőinek életútját, tovább segíti a korszakban való tájékozódást. A magyar és a külföldi személyek külön vannak csoportosítva, így téve lehetővé a könnyebb, gyorsabb keresést. A kötet nagy erénye, hogy bár Nyári a tudomány szabta kereteket betartja és a szakmai előírásoknak hiánytalanul eleget tesz, a mű mégis olvasmányos, így nem csak történészek, hanem a téma iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönség számára is élvezhető.

A Bevezetőben Nyári ismerteti az eddigi, Teleki Pál életével kapcsolatban megjelent műveket. A szerző a későbbiekben is hivatkozik a korábban írt munkákra, az azokban szereplő állításokat gyakran összeveti a legfrissebb kutatási eredményekkel, így az olvasó a Teleki-kutatás történetét is végigkísérheti. Mint kiemeli, a rendszerváltás után a miniszterelnök megkapta a történettudománytól a megérdemelt figyelmet**, azonban úgy látja, „hogymég a mai Teleki-képre is nagy hatással van a Rákosi- és Kádár-rendszer marxista történetírása”***. Ezzel a megállapítással

* 1939. február 16. – 1941. április 2.

** 1991-et Teleki emlékévként nyilvánították

*** Nyári Gábor (2015): A Sándor-palotától a ravatalig. Teleki Pál második miniszterelnöksége, Kairosz kiadó, Piliscsaba-Budapest, 2015, 12.p.

kapcsolatban említhető meg a mű talán legnagyobb érdeme. Nyári ugyanis nem esik abba a hibába, hogy a korábbi, Telekiről kialakult negatív képet hirtelen – mellőzve a tudományos eszközöket – feltétlenül pozitívrá púderezze, hanem végig az objektivitás talaján maradván a miniszterelnök morálisan megkérdőjelezhető döntéseit (pl. zsidótörvény) és a Magyarország függetlenségének megőrzéséért végzett munkáját kellő súllyal említi, ezzel a Teleki-képet erősen árnyalja.

Teleki Pál rövid életrajza második miniszterelnökségéig című fejezetben Teleki Pál életútját ismerhetjük meg 1939. februárjáig. A rövid fejezetben csupán a legfontosabb események szerepelnek, azonban így is reális képet kaphat az olvasó Teleki második miniszterelnökségéig végzett dolgairól.

A második fejezet (Külpolitikai törekvések) hat alfejezetre oszlik, ezekben Nyári kronologikus sorrendben mutatja be Teleki külpolitikai elképzeléseit és tevékenységét. A magyar külpolitika alakulását a második világháború első szakaszától (2.1) a második bécsi döntésen (2.2) és a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozáson (2.4) keresztül a Jugoszláviával kötött örökbarátsági szerződésig (2.5) mutatja be, az utolsó alfejezetben (Felgyorsuló események, 2.6) pedig az 1940. december – 1941. április 3. közötti eseményeket ismerteti. A fejezetben az olvasó végigkísérheti azt az eseménysort, amelynek következményeként Magyarország belesodródott a háborúba és azokat az erőfeszítéseket, melyeket a magyar külpolitika és Teleki tett Magyarország függetlenségének megőrzéséért. A szerző megvilágítja az eseménysor mögött megbúvó érdekütközéseket, kiemelve a magyar diplomaták és politikusok szerepét.

A harmadik fejezetben (Az emigráns kormány terve) Nyári az emigráns kormány létrehozására tett kísérletet, az ún. Teleki-Perényi tervet mutatja be, külön felhívva a figyelmet, hogy „Teleki Pálnak az emigráns kormány létrehozására tett törekvéseit nem vizsgálta meg kellő odafigyeléssel a magyar történettudomány*. Az olvasó megismerheti, hogyan teremtették elő az anyagiakat és hogyan „készítették elő” a terepet egy Nagy-Britanniában vagy az Egyesült Államokban létrehozandó emigráns kormány számára, majd megvizsgálja azokat a lehetséges okokat, amikből adódóan nem valósulhatott meg a terv.

A belpolitikát taglaló, negyedik fejezetet (Belpolitika) Nyári három nagyobb részre osztotta, ezekben mutatja be a Nemzetpolitikai Szolgálatot (4.1), az „SZ programpontot” (4.2) és a hivatásrendiségi gondolat szerepét Teleki Pál politikájában (4.3). Teleki belpolitikájával kapcsolatban a szerző megemlíti, hogy a miniszterelnöknek mennyire körültekintőnek kellett lennie, hogy politikájával a lakosságot ne fordíts el a kormánypárttól. „Ehhez szükség volt például olyan propagandaeszközök bevetése, amelyekkel sikerült kifogni a szélsőjobb vitorlájából a szelet, de kétségtelen, hogy így maga a kormány is jobbra tolódott”**. Az „Sz programpont” dosszié egy eddig nem publikált programterv, „mely egy esetleg

* Nyári (2015): 61.p.

** Nyári (2015): 89.p.

nagyobb német befolyás esetén elvégzendő feladatokat mutat be”*. A dokumentumok Újpestery Elemér külügyminisztériumi titkár hagyatéka, a szerző birtokában vannak.

Az utolsó, ötödik fejezet Teleki Pál halálának körülményeit vizsgálja meg. Nyári ismerteti a témában eddig megjelent műveket és a különböző téziseket, érintve természetesen az „öngyilkosság-gyilkosság” vitát is. A szerző kísérletet tesz, hogy rekonstruálja Teleki utolsó napját (Az utolsó nap, 5.1), majd a halálát követő napot (április 3.) mutatja be részletesen (Kaotikus körülmények, 5.2). Az utolsó alfejezetben (Elméletek 5.3) a Teleki halálával kapcsolatos elméleteket ismerteti. Nyári mindvégig az objektív tényközlésnél marad, azonban nem egyedül nyomoz, más diszciplínák szakértőit is segítségül hívja. Dr. Kásler Miklós orvos professzor úr és dr. Lébold Józsefné igazságügyi pszichografológus asszony véleményét is kikérte. A nemzetközileg is elismert szakemberek bevonása Teleki Pál halálának kutatásába mindenképpen a könyv erényei közé sorolhatók, azt színesebbé teszik, és újfajta szemléletet adnak a kutatáshoz.

Nyári Gábor Teleki Pál második miniszterelnökségéről folytatott friss kutatásával hozzájárult a miniszterelnökről kialakult kép árnyalásához, könyve nem csak a történészek, hanem a szélesebb olvasóközönség számára is élvezetes olvasmány.

ismerteti: Domján Dániel Ferenc

* Nyári (2015): 104.p.